

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗИНА

Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

**з дисципліни
«ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ»**

рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»

(шифр і назва)

спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

(шифр і назва)

освітня програма: «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»

(шифр і назва)

спеціалізація _____

(шифр і назва)

вид дисципліни: обов'язкова

(обов'язкова / за вибором)

факультет Міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Укладачі: к. політ. н., доц. Солових Є.М.; к. політ. н., ст. викл. Клішкова Г. О.

1. Навчальний контент.

РОЗДІЛ 1

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ» БАКАЛАВРІВ ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ «МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ ТА МІЖНАРОДНІ КОМУНІКАЦІЇ».

Тема 1. Стандарти вищої освіти з підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Міжнародна інформації та міжнародні комунікації».

1.1. Система вищої освіти України. Стандарти вищої освіти.

Під час розгляду навчального матеріалу необхідно, насамперед, охарактеризувати систему вищої освіти України, основні її складові на основі вивчення Закону України “Про вищу освіту” (Розділ I Загальні положення) та Закон України “Про освіту”. Зокрема, необхідно знати, що таке вища освіта, вищий навчальний заклад, а також що відноситься до системи вищої освіти України. Варто знати, що в Україні діють вищі навчальні заклади таких типів, як університет; академія, інститут; коледж тощо. Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними програмами на таких рівнях вищої освіти як початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий) рівень; науковий рівень. Також необхідно знати, що таке стандарти вищої освіти та які вимоги до освітньої програми він визначає.

1.3. Тимчасовий стандарт вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» за освітньо-професійною програмою «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації». Особливості університетської освіти.

Варто зосередити увагу на тому, що узагальненим об’єктом діяльності фахівців з міжнародної інформації є система дій і правил у інформаційних відносинах між державами, а також процеси пошуку, обробки, передачі та поширення інформації про життя та політичні події в зарубіжних державах. Бакалаври з міжнародної інформації готуються до роботи відповідно до Національного класифікатора України: ДК 009:2010 "Класифікація видів економічної діяльності". У тимчасовому стандарті наведено таблицю з видами економічної діяльності, до виконання яких підготовлений фахівець із міжнародної інформації. Слід знати, що бакалавр із міжнародної інформації відповідно до Національного класифікатора України: ДК 003:2010 "Класифікатора професій" здатний виконувати професійну роботу "Бакалавр із міжнародної інформації", а також які саме первинні посади він може виконувати.

Тема 2. Місце і роль спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» в системі підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин та особливості процесу їх навчання у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна.

2.1. Місце спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» в переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців з вищою освітою.

Необхідно охарактеризувати спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», зосередивши увагу на Національному класифікаторі України та місці, яке займає у ньому вищенаведена спеціальність; визначити специфіку професійної діяльності фахівця-міжнародника. Необхідно ознайомити студентів з іншими спеціалізаціями, які відносяться до галузі знань 29 «Міжнародних відносини».

2.2. Міждисциплінарний зв'язок спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» з іншими дисциплінами.

Розглянути спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» у взаємозв'язку з іншими дисциплінами, що будуть вивчатися на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти освітньої програми «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації».

2.5. Зміст освітньо-професійної програми «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації».

Варто визначити специфіку професійної діяльності фахівця-міжнародника. Також необхідно сфокусувати увагу на основних виробничих функціях та відповідних типових завданнях діяльності, притаманних фахівцю з міжнародної інформації та міжнародних комунікацій. Під час вивчення матеріалу доцільно визначити суть та специфіку навчального плану підготовки бакалаврів. Так, зокрема, варто зазначити, що освітня програма «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації» є аналогом відомої освітньої програми «International communications», яка визнається в сучасному світі надзвичайно важливою для розвитку інформаційного суспільства і пропонується такими визнаними університетами світу, як City University London (Велика Британія), Leeds Beckett University (Велика Британія), Hanze University of Applied Sciences (Нідерланди), International University of Language and Media (Італія), New Bulgarian University (Болгарія), Vilnius University (Литва), Boston University (США), University of Nottingham Ningbo China (Китай) та іншими.

Для України, яка конче потребує професійних зусиль у сфері розвитку національного інформаційного простору та ефективного позиціонування національних інтересів України у міжнародному інформаційному просторі, підготовка фахівців саме за даною освітньою програмою є вкрай актуальною.

Тема 3. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна: історія та сучасність

3.1. Становлення університету як провідного навчального та наукового закладу.

Питання присвячено історії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, яка нараховує вже більш ніж 200 років, адже університет був заснований 17 листопада 1804 року з ініціативи видатного просвітника Василя Каразіна, а урочисто відкритий 29 січня (17) 1805 року. Варто відзначити, що за час свого існування Харківський університет декілька разів змінював офіційну назву. 11 жовтня 1999 р. Президент України Леонід Кучма своїм указом, «ураховуючи значний внесок Харківського державного університету у підготовку висококваліфікованих фахівців та розвиток науки», надав йому статус національного та надав ім'я його засновника — Василя Назаровича Каразіна. Необхідно зупинитись на тій ролі, яку відігравала місцева громада, передусім, В.Н. Каразін у заснуванні університету, а також специфіці викладання у перші десятиліття існування університету. Крім того, слід відмітити специфіку одягу, що була притаманна студентам Імператорського Харківського університету, а також те, що чисельність студентів у 19 ст. постійно зростала: у 1805 — 57, 1810 — 118, в 1860-х роках — приблизно 425, у 1887 — 1520. Необхідно зосередити увагу на кількості студентів, які навчаються в університеті сьогодні та кількості викладачів, які забезпечують навчальний процес.

З університетом пов'язане видання перших вітчизняних газет і часописів, створення перших наукових товариств.

Слід відмітити, що університет стояв біля витоків усієї вищої освіти Харківщини. Від нього походять Національна юридична академія, Національна фармацевтична академія, Харківський медичний університет, Харківський педагогічний університет, Харківська зооветеринарна академія, Харківська академія культури, Харківський економічний університет та інші вищі навчальні заклади.

Варто зазначити, що підготовка фахівців у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна здійснюється за 115 спеціальностями та спеціалізаціями, охоплює весь спектр сучасної класичної університетської освіти.

3.2. Структура Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Під час розгляду навчального матеріалу необхідно, насамперед, зосередити увагу на тому, що у 19 - на початку 20 ст. Харківський університет мав 4 факультети: фізико-математичний, історико-філологічний, медичний і юридичний. Проте, необхідно охарактеризувати сучасну структуру університету, зокрема, перерахувати 20 факультетів та навчально-науковий інститут «Каразінська школа бізнесу», а також розкрити специфіку факультету Міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу. Також необхідно розглянути наукові установи та заклади культури та дозвілля університету.

3.3 Відомі люди, пов'язані з Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна. Нобелівські лауреати Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Питання присвячено тому, що Харківський університет – єдиний в Україні, де навчалися і працювали три лауреати Нобелівської премії. Так, зокрема, в університеті викладав лауреат Нобелівської премії 1962 року з фізики Лев Ландау, навчалися біолог Ілля Мечников, лауреат премії з медицини 1908 року, а також Саймон Кузнець, нобелівський лауреат 1971 року.

Історія Харківського національного університету є невід'ємною частиною інтелектуальної, культурної та духовної історії України. З ним пов'язані імена таких всесвітньо відомих учених, науковців та просвітителів, як М. Барабашов, П. Гулак-Артемівський, О. Ляпунов, М. Костомаров, М. Бекетов, Д. Багалій, А. Краснов, М. Остроградський, В. Стеклов, О. Потебня, О. Погорелов, володарка премії «Оскар» В. Каринська, та багато інших.

За роки існування університет закінчили понад 130 тис. осіб. Багато вулиць міста названо на честь професорів, науковців, вихованців університету. Їх імена увічнені в географічних назвах, назвах космічних об'єктів, рослин і мінералів, законів і формул. Близько 60 випускників університету стали дійсними членами і член-кореспондентами Національної Академії наук України.

3.4. Нагороди і репутація університету.

Необхідно охарактеризувати нагороди університету, насамперед, за часів СРСР Харківський університет одержав Орден Трудового Червоного Прапора, Орден Жовтневої Революції та Орден Дружби народів.

Крім того, слід ознайомити студентів з результатами вітчизняних та зарубіжних рейтингів, зокрема, міжнародного університетського рейтингу QS World University Rankings, який визначає результати діяльності 1000 університетів світу за основними академічними показниками (рейтинг отримав світову визнання як інструмент оцінювання якості університетської освіти).

Розділ 2. Міжнародні відносини як суспільно-політичне явище

Тема 4. Міжнародні відносини як суспільно-історичний феномен

4.1. Сутність міжнародних відносин. Найважливіші особливості міжнародних відносин. Основні принципи міжнародних відносин.

У питанні варто охарактеризувати сутність поняття та визначити основні категорії міжнародних відносин. Варто зосередити увагу на тому, що сам термін «міжнародні відносини» вперше вжив Єремія Бентам наприкінці XVIII ст. для позначення спілкування між державами; також необхідно знати широке та вузьке

розуміння терміну «Міжнародні відносин». Студентам необхідно знати найважливіші особливості (поліцентризм, стихійність і спонтанність, глобальність тощо) та основні принципи міжнародних відносин (повага до державного суверенітету і суверенної рівності; незастосування сили чи погрози силою; мирне врегулювання спорів тощо).

4.2. Учасники міжнародних відносин. Типологія та функціональні особливості суб'єктів міжнародних відносин.

Варто визначити специфіку таких понять як «держава» та «національна держава», а також функції, які виконує кожна держава у зовнішньополітичній сфері (захисну, інформаційно-представницьку, організаційно-посередницьку тощо). Також необхідно зосередити увагу на тому, що національні держави для вироблення певних форм, моделей взаємодії об'єднуються у всевітні й регіональні міжнародні організації (ООН, МВФ, НАТО та ін.). Слід знати одну з найпоширеніших класифікацій, яка передбачає виділення різних типів міжнародних організацій у відповідності з територіальною ознакою і напрямком діяльності.

4.3. Національні інтереси та цілі діяльності учасників міжнародних відносин. Поняття сили у міжнародних відносинах.

Необхідно охарактеризувати сутність «національних інтересів», що закладений в Законі України від 19.06.2003 № 964-IV «Про основи національної безпеки України». Також охарактеризувати поняття сили та могутності держави, які формують елементи та ресурси, зокрема такі як геополітичне середовище, природні ресурси, демографічні та соціокультурні чинники тощо. Визначити, що відноситься до пріоритетних напрямів національного інтересу належать, зокрема, забезпечення миру і національної держави; співробітництво з іншими державами і створення сприятливих умов для вирішення внутрішніх проблем тощо.

Тема 5. Світовий порядок в епоху глобалізації

5.1. Процеси глобалізації та глобальні проблеми як фактор посилення взаємодії міжнародних акторів.

Визначити суть глобалізації, зокрема те, що вона є ключовим поняттям, що характеризує процеси розвитку людства на початку ХХ ст., визначити поняття «глобалізація» та специфіку цього феномену на сучасному етапі інтеграційних процесів у світі. Охарактеризувати рейтинг глобалізації країн, що щорічно публікується журналом «Foreign Policy». Варто визначити основні вияви глобалізації сьогодні, зокрема, інтенсифікація транскордонних економічних, політичних, соціальних і культурних зв'язків; технологічну революцію, яка спричиняє значні соціальні наслідки (формування «віртуального» простору» електронно-комунікаційного спілкування замість реального, живого) тощо.

5.2. Проблеми міжнародної безпеки.

Варто зазначити, що протягом історії суспільства, загрози виникли в різних сферах життєдіяльності. Вони мають суб'єктивний і об'єктивний характер. Все, що людина створила своїми руками, може стати причиною загрози для її існування. Стрімкий науково-технічний прогрес, глобалізація, модернізація, постійне зростання потреб людства породили і негативні наслідки. Як приклад нових загроз можна навести: транспортні аварії, катастрофи, вибухи на атомних станціях і хімічних підприємствах, вдосконалення Зброї масового знищення, руйнацію озонового шару Землі, глобальне потепління тощо. Існує багато класифікацій загроз для національної та міжнародної безпеки залежно від різних критеріїв. Більшість вчених виділяють за критерієм характеру загроз: політичні, військові, економічні, соціальні, культурні, екологічні та ідеологічні. Серед основних: • загроза світової ядерної війни; • зростаючий розрив в рівні економічного та культурного розвитку між розвинутими індустріальними країнами Заходу і країнами, що розвиваються; • економічна і культурна відсталість країн Азії, Африки та Латинської Америки; • проблема голоду і злиднів; • обмеженість необхідних для подальшого економічного розвитку людства природних ресурсів; • екологічні проблеми; • наростаючі демографічні проблеми; • негативні наслідки НТР; •

загострення проблеми міжнародного тероризму та екстремізму; • поширенню наркоманії, алкоголізму та СНІДу; • порушення прав людини тощо.

5.3. Основні глобальні проблеми сучасності: міжнародний тероризм, забезпечення прав людини, подолання бідності та голоду, проблеми расової та гендерної дискримінації, проблеми міграції тощо.

Під час розгляду навчального матеріалу необхідно, насамперед, визначити, що у другій половині ХХ ст. людство зіткнулось з проблемами глобальних масштабів – процесами та явищами, що охоплюють сферу взаємодії природи та людини, суспільства та навколишнього середовища, а також відносини між соціальними спільнотами: народами, націями, державами тощо. Ці проблеми пронизують усі сфери міжнародних взаємодій. Також необхідно відзначити, що саме можна вважати глобальними проблемами (це і збереження миру, і укріплення всеохопної безпеки, і роззброєння; боротьба з голодом, бідністю та хворобами; раціональне використання сировинних ресурсів тощо).

Тема 6. Міжнародні конфлікти: поняття, причини виникнення та шляхи їх врегулювання.

6.1. Поняття та сутність міжнародного конфлікту у міжнародних відносинах. Причини виникнення. Фази конфліктів.

Насамперед, необхідно зазначити, що конфлікт є явищем універсальним, поширеним у багатьох сферах життя, його науково досліджували одночасно декілька дисциплін, кожна з яких використовувала спеціальний поняттєвий апарат, систему методів та емпіричних даних. Внаслідок цього конфлікти різних типів досліджувалися окремо - кожен у своєму контексті. Практика міжнародних відносин свідчить, що в основі міжнародного конфлікту дуже часто є багато чинників. Так, зокрема, серед причин виділяють: 1) бідність і нерівність у добробуті народів; 2) соціально-економічний лад; 3) політичний устрій тощо. Слід зазначити, що класичний варіант міжнародного конфлікту передбачає його три основні фази: 1) фаза загострення (криза); 2) фаза ескалації (поступового нарощування, підсилення, розширення конфлікту); 3) фаза деескалації. Необхідно охарактеризувати кожен з цих фаз.

6.3. Основні критерії класифікації міжнародних конфліктів. Шляхи регулювання міжнародних суперечностей і конфліктів. Необхідно охарактеризувати такі основні критерії класифікації міжнародних конфліктів, як за географічними масштабами (локальні, регіональні, глобальні); за складом конфліктуючих сторін (двосторонні, багатосторонні та коаліційні); за тривалістю – короткотривалі (блискавичні), середньотривалі та довготривалі (затяжні) тощо. Щодо другого питання, то статтею 33 Статуту ООН визначено шляхи регулювання міжнародних суперечностей і конфліктів, які можуть призвести до порушення миру і спокою між народами. Цей документ зобов'язує членів ООН дотримуватися принципів справедливості та права, щоб на цій основі шляхом переговорів, всебічним вивченням проблеми, залученням різноманітних посередників та арбітрів шукати й знаходити виходи, безумовно, дотримуючись судової процедури і мирно регулюючи проблему. При цьому основна роль належить дипломатичним службам. У процесі переговорів конфліктну ситуацію можна вирішити односторонніми або взаємними поступками, іншою прийнятною формою компромісу.

Тема 7. Європейський вимір міжнародних відносин

7.1. Європа та її місце у сучасному світі. Багатосторонні механізми в Європі: Європейський Союз, ОБСЄ, Рада Європи.

Питання присвячено розкриттю поняття «Європа», її місцю у сучасному світі, а також історичній, демографічній, релігійній та мовній складовим. Варто зосередити увагу на з'ясуванні принципів функціонування таких інституцій як **Європейський Союз, ОБСЄ, Рада Європи.**

7.2. Європейська інтеграція. Етапи розширення Європейського Союзу. Основні цілі ЄС. Історія та структура ЄС. Європейський суд з прав людини. Україна і Рада Європи.

Визначити суть та специфіку поняття «Європейська інтеграція». Охарактеризувати основні етапи розширення Європейського Союзу, особливо зосередити увагу на тих вимогах до кандидатів – Копенгагенським критеріям, які висуває Євросоюз до країн-кандидатів для вступу. Необхідно ознайомитися з історією та структурою ЄС. Розуміти суть діяльності та основну мету Європейського суду з прав людини та міжнародну урядову організацію держав Європи, покликану забезпечувати права людини і збереження «спільної спадщини» Континенту - Ради Європи.

Розділ 3. Місце і роль держави у міжнародних відносинах

Тема 8. Держава - головний суб'єкт міжнародних відносин

8.1. Специфіка держави як інституції та основного учасника міжнародних відносин. Основні функції держави у зовнішньополітичній сфері.

Охарактеризувати сутність та основні ознаки держави, зокрема, наявність особливої системи органів та установ, що здійснюють функції державної влади; монополію на застосування насильства тощо. Для глибшого розуміння сутності держави важливо охарактеризувати її функції. Охарактеризувати внутрішні та зовнішні функції держави.

8.2. Типи держав. Внутрішня та зовнішня політика держав. Основні види зовнішньої політики держав. Сутність міжнародної політики.

Охарактеризувати основні типи держав. Знати суть та основну мету внутрішньої та зовнішньої політики держав. Крім того, варто розуміти, що прагнучи реалізувати свої національні інтереси, держави діють на міжнародній арені по-різному. З огляду на це варто знати такі види зовнішньої політики держави, як агресивну, активну, пасивну та консервативну та розуміти їх суть.

Тема 9. Імідж держави та імідж політика як складові системи міжнародних відносин

9.1. Поняття, природа та функції іміджу.

Охарактеризувати поняття, природу та функції іміджу. Розуміти специфіку групового іміджу (або іміджу соціальної групи; корпоративного іміджу; предметного іміджу; іміджу держави та іміджу політика).

9.2. Імідж держави: поняття та функції. Основні риси та складові іміджу держави. Основні фактори, які впливають на формування іміджу держави. Засоби створення та підтримання позитивного іміджу держав. Функції міжнародного іміджу.

При розгляді цього питання необхідно відзначити, що в усі часи кожна держава турбується про формування власного позитивного іміджу, оскільки цілеспрямована політика його формування сприяє захисту національних інтересів, досягненню зовнішньополітичних цілей і створенню атмосфери підтримки світовою спільнотою її кроків на міжнародній арені. Також необхідно розкрити суть поняття «імідж» та визначити його основні функції. Особливу увагу слід приділити функціям держави.

Крім того, необхідно розкрити три основні групи факторів, які впливають на формування іміджу держави. До них відносяться: 1) природно-ресурсний потенціал; національна та культурна спадщина; постійні геополітичні фактори — географічне положення, площа території, довжина кордонів держави, вихід до морів; історичні події, що вплинули на розвиток державності тощо. 2) соціально-психологічні настрої в суспільстві; форми суспільно-політичної інтеграції; структура, характер і принципи діяльності суспільно-

політичних об'єднань певної держави тощо; 3) стабільність економіки певної держави, яка оцінюється рівнем доходів на душу населення, обсягом залучених інвестицій, фінансовою забезпеченістю бюджетів усіх рівнів, тощо. Також необхідно ознайомитися з функціями міжнародного іміджу, зокрема, формування громадської думки; ідентифікації, ідеалізації, диференціації, протиставлення тощо.

9.3. Природа, типи та функції політичного лідерства. Імідж політика як основна умова формування позитивного іміджу держави. Харизма як феномен політичного лідерства.

Необхідно ознайомитись з феноменом «лідерства», розуміти його природу. Також охарактеризувати такі типи політичного лідера як лицар, хазяїн; аксакал; бунтар; генерал тощо. Охарактеризувати поняття «харизма» як феномен політичного лідерства. Варто визначити, що потреба в харизматичному лідері виникає тоді, коли: 1. Людям необхідно почуття безпеки, яку може забезпечити людина, що бере справу в свої руки. 2. Люди компенсують свої невдачі емоційною ідентифікацією з героєм. 3. Люди прагнуть уникнути відповідальності.

Розділ 4. Дипломатія як суспільно-політичне явище

Тема 10. Дипломатія як наука та мистецтво

10.1. Поняття та функції дипломатії. Основні види дипломатії.

При розгляді цього питання необхідно відзначити суть поняття дипломатії (у широкому та вузькому розумінні), її цілі, а також основні її функції, зокрема, такі як дипломатичне спілкування і листування (комунікація); проведення переговорів; здобуття розташування; видобуток інформації; розробка рекомендацій тощо. Знати основні види дипломатії, зокрема, культурну, гуманітарну, спортивну, неофіційну, дипломатію долару, «дипломатію панд» тощо.

10.2. Особливості дипломатії: від античності до сучасності. Основні вимоги щодо важливих якостей дипломата у минулому та сьогоденні.

Охарактеризувати особливості дипломатії, починаючи від античності до сучасності. Крім того, сфокусувати увагу на тих якостях, які були притаманні дипломатам протягом історії людства.

Розділ 5. Основи інформаційно-аналітичної діяльності в міжнародних відносинах

Тема 11. Форми та оцінки інформаційно-аналітичної діяльності

11.1. Поняття інформації. Види інформації.

Розглянути суть поняття «інформація» та виділити її види.

11.2. Форми інформаційно-аналітичної діяльності у міжнародних відносинах.

При розгляді цього питання визначити, що основним результатом інформаційно-аналітичної діяльності є аналітична інформація, яка представляється у формі аналітичної записки, аналітичного звіту, оглядової записки або довідки. Знати, що складання будь-якого аналітичного документа повинно відповідати наступним принципам, головними серед яких є наступні: орієнтація на потреби замовника; формулювання загальної картини проблеми, що розглядається; матеріал має бути структурованим та логічно викладеним, при цьому рекомендовано використовувати чіткі, зрозумілі фрази, намагатися уникати бюрократичного жаргону тощо. Крім того, варто розуміти основні форми інформаційно-аналітичної діяльності у міжнародних відносинах, зокрема, такі як моніторинг подій і явищ, який включає підготовку інформаційних документів, таких як інформаційні зведення й огляди; аналіз зовнішньополітичної діяльності (аналіз ефективності зовнішньополітичних

рішень); дослідження актуальних проблем міжнародних відносин (інформаційні розробки, оперативні та аналітичні дослідження).

11.3. Основні критерії оцінки аналітичної інформації.

При визначенні питання слід зосередити увагу на критеріях оцінки аналітичної інформації, до яких відноситься: актуальність, корисність, повнота, точність, достовірність, чіткість викладу і переконливість; розуміти їх суть та специфіку.

ФОРМИ ТА ОЦІНКИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

11.1. Поняття інформації. Види інформації.

11.2. Форми та оцінки інформаційно-аналітичної діяльності

11.3. Основні критерії оцінки аналітичної інформації.

Мета лекції: *ознайомити студентів з феноменом інформація, розуміти специфіку міжнародної інформації; розуміти форми та оцінки інформаційно-аналітичної діяльності; а також знати суть та специфіку основних критеріїв оцінки аналітичної інформації.*

11.1. Поняття інформації. Види інформації.

Інформація – це об’єкт багатофункціональний. Вона створюється й застосовується в усіх сферах діяльності і забезпечує виконання багатоманітних функцій і завдань, що постають перед найрізноманітнішими суб’єктами – органами державної влади, місцевого самоврядування, перед фізичними і юридичними особами, іншими соціальними утвореннями. Саме тому Закон України “Про інформацію” від 02.10.1992 р. розуміє інформацію як “документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.

Інформаційна діяльність – це сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави. Інформаційна діяльність є невід’ємною частиною всіх сфер суспільного життя. Вона має певні цілі і завдання, для реалізації яких існують конкретні засоби, що сприяють отриманню необхідних результатів.

Під аналітичною діяльністю розуміється інтелектуальна діяльність, за допомогою якої можна виявити прихований зміст у текстах і реальних соціально-політичних і економічних процесах. Під **аналітикою** також розуміється методологія пізнання, що використовується для одержання нових знань.

В загальні **інформаційно-аналітична діяльність** - це сукупність дій та заходів на основі концепцій, методів і засобів, нормативно-методичних матеріалів для збору, накопичення, обробки й аналізу даних із використанням інформаційних технологій.

1 Інформаційно-аналітична діяльність в міжнародних відносинах, її компоненти, рівні та форми

Міжнародні відносини - це сукупність політичних, економічних, правових, військових і дипломатичних відносин між народами, державами, системами держав, різноманітними соціальними і політичними організаціями.

Інформаційно-аналітична діяльність у галузі міжнародних відносин – це сукупність дій, що відбуваються в інтересах підвищення ефективності управлінської діяльності і мають на меті пізнання сутності, причин и тенденцій розвитку подій і явищ на світовій арені, розгляд й оцінювання ситуацій, вироблення висновків і рекомендацій на основі аналізу й обробки міжнародної інформації.

Під міжнародною інформацією розуміється інформація, що циркулює в галузі міжнародних відносин, тобто це документовані або публічно оголошені відомості про події та явища у міжнародній сфері, які зафіксовані на матеріальних носіях з реквізитами, які дозволяють ідентифікувати ці відомості.

Метою інформаційно-аналітичної діяльності в міжнародних відносинах є пізнання сутності, причин и тенденцій розвитку міжнародних подій і явищ з метою обґрунтування прийняття відповідних зовнішньо-політичних рішень.

- дослідження актуальних проблем міжнародних відносин (інформаційні розробки, оперативні та аналітичні дослідження).

11.2. Форми та оцінки інформаційно-аналітичної діяльності

Форми інформаційно-аналітичної діяльності у міжнародних відносинах:

- моніторинг подій і явищ, який включає підготовку інформаційних документів, таких як інформаційні зведення (сводки) й огляди (обзори);
- аналіз зовнішньополітичної діяльності (аналіз ефективності зовнішньо-політичних рішень);

Основним результатом інформаційно-аналітичної діяльності є аналітична інформація, яка представляється у формі аналітичної записки, аналітичного звіту, оглядової записки або довідки.

Аналітична записка являє собою детальний аналіз проблеми, висновки та, у разі потреби, практичні рекомендації. Визначальним при підготовці аналітичної записки є термін її підготовки - важливо, щоб після її закінчення інформація не втратила своєї актуальності. Під час підготовки аналітичної записки доцільно залучати максимальну кількість матеріалів, навіть тих, які раніше вже використовувалися. Обсяг аналітичної записки в основному дорівнює 5-10 сторінкам. Іноді аналітична записка може бути підготовлена у формі ризиків - специфічного аналізу (в основному, короткострокового) основних загроз розвитку геополітичної та гео економічної ситуації.

Аналітичний звіт відрізняється від аналітичної записки більшим обсягом, який становить 20-30 сторінок. Крім того, до звіту часто додаються різноманітні таблиці, діаграми, схеми тощо. Значна увага при складанні аналітичного звіту приділяється висновкам та рекомендаціям, які займають до 1/4 частини тексту. Поширеною практикою у багатьох країнах є публічна презентація звіту - наприклад перед командою замовника і т.ін. У такому випадку окремо готується резюме звіту обсягом 1-2 сторінки.

Оглядова записка. Під час складання оглядової записки інформація з документів, що використовуються, подається, як правило, у вигляді прямих цитат (допускається їх скорочення з відповідними застереженнями). На відміну від аналітичної записки, висновки та рекомендації не робляться. Крім того, інформація з оглядової записки може потребувати додаткової, більш глибокої перевірки. Враховуючи все вищесказане, оглядова записка в основному використовується для аналізу публікацій у ЗМІ з того чи іншого питання. Обсяг оглядової записки може коливатися від 5 до 20 сторінок.

Довідка – це найбільш поширений вид аналітичної документації, являє собою короткий огляд окремого аспекта конкретної події (в основному це інформація статистичного та іншого характеру), а також може стосуватися політичних, державних та громадських діячів, питань функціонування політичних структур тощо. Обсяг довідки зазвичай невеликий - не більше 2-3 сторінок.

У випадку, якщо аналітичний документ за розмірами суттєво переважає описані вище види, доцільно розділити його на дві окремі частини. В основній аналітичній записці на 4-5 сторінках подати основні оцінки, висновки та прогнози розвитку проблемної ситуації. Основну ж інформацію, статистичні дані тощо викласти в розгорнутому документі, який може бути використаний замовником у разі потреби для більш детального заглиблення у проблему.

Складання будь-якого аналітичного документа повинно відповідати наступним принципам, головними серед яких є наступні:

- орієнтація на потреби замовника;
- формулювання загальної картини проблеми, що розглядається;
- розташування на першому місці основних висновків з проблеми;
- матеріал має бути структурованим та логічно викладеним, при цьому рекомендовано використовувати чіткі, зрозумілі фрази, намагатися уникати бюрократичного жаргону.

Основними завданнями інформаційно-аналітичної діяльності у міжнародних відносинах є:

- виявлення в інформаційному потоці тих фактів і відомостей, які викликають інтерес і є актуальними у сфері міжнародних відносин;
- аналіз сукупності виявлених фактів і відомостей з метою виявлення протиріч і проблемних ситуацій, які необхідно розв'язати;
- розробка висновків, пропозицій, рекомендацій і прогнозів для прийняття відповідних зовнішньополітичних рішень на підставі проведеного аналізу.

Функціями інформаційно-аналітичної діяльності є пізнавальна функція (характеризує процес отримання існуючих знань) і перетворююча функція (характеризує процес створення нових знань).

Виділяють два рівні інформаційно-аналітичної діяльності в міжнародних відносинах:

- інформаційний рівень, який передбачає пошук, збирання, зберігання і поширення інформації;

- аналітичний рівень, який передбачає узагальнення і класифікацію інформації, її аналіз і обробку, розробку висновків, пропозицій, рекомендацій і прогнозів.

З точки зору рівня, на якому приймаються зовнішньополітичні рішення, розрізняють оперативний, тактичний і стратегічний рівні **інформаційно-аналітичної діяльності**.

Від державної інформаційної політики залежить як сприйняття громадянами політичної та економічної ситуації в країні, так і формування її міжнародного іміджу

Державну інформаційну політику розробляють і здійснюють органи державної влади загальної компетенції, а також відповідні органи спеціальної компетенції.

Державний комітет телебачення та радіомовлення, який діє відповідно до Положення про нього, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2007 року № 897, є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики в інформаційній сфері.

Будь-яке нормальне суспільство повинне мати досить високий рівень довіри до уряду, до державної влади. Не таємниця, що такої довіри сьогодні недостатньо. Тому влада зобов'язана відкритися, піти на зустріч суспільству. Необхідно ввести "нові технології прозорості" для того, щоб суспільство мало змогу контролювати владу. Акцент на зрозумілості – це початок усвідомлення державою своєї відповідальності перед суспільством.

Пріоритетом Кабінету Міністрів України є реалізація зрозумілої суспільству політики. Там, де громадяни погано розуміють дії уряду, керівництва країни, вони нерідко оцінюють ці дії – через відсутність іншої інформації – на хиткій основі своїх політичних уподобань або, ще гірше, – на основі двох-трьох лозунгів політиків, котрі прагнуть до влади заради влади [2, с. 220].

змістовне наповнення новин та телепрограм.

Багато громадян мають активну позицію, яка полягає у необхідності зміни контекстного наповнення сучасних новин. Новини є найпотужнішим засобом доведення інформації до широкого кола осіб.

Складається ситуація, коли включивши телевізор, особа отримує лише негативні відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі. Стає зрозумілим, що рейтинговими є новини з так званим "негативом".

Вважаємо, що засоби масової інформації справді мають утримуватися від того, щоб давати тільки негативні прогнози, оскільки моральний стан суспільства має безпосередній вплив на подолання фінансово-економічної кризи та розбудови потужної держави з міцною національною свідомістю. Їх діяльність повинна спрямовуватися на донесенні достовірної об'єктивної інформації або аналітики.

Зрозуміло, що офіційна інформація органів державної влади та органів місцевого самоврядування повинна бути об'єктивною та достовірною. Тобто новини мають відображати об'єктивну реальність. Якщо йдеться про об'єктивну реальність, тобто про реальність, що існує незалежно від людини яка її висвітлює, то співвідношення позитивної та негативної інформації, яка висвітлює цю реальність, повинно бути 50/50. Саме таке співвідношення мають будь-які альтернативні явища в природі. Тоді стає очевидним, що невідтворення засобом масової інформації цієї пропорції автоматично призводить до необ'єктивного висвітлення подій та явищ, тобто стає пов'язаним з суб'єктивним підходом до висвітлення подій та явищ конкретних осіб та ставленням певної особи до певної інформації, так званим "людським фактором".

Спробуємо знайти відповідь на запитання – що ж таке "негативна" та "позитивна" інформація? Та чи пов'язано питання "захисту інтересів держави" з необ'єктивністю висвітлення подій та явищ?

Чим же відрізняється "негативна" інформація від "позитивної"? Тільки одним – емоціями та почуттями, які викликає ця інформація у її користувачів. Емоції (фр. emotion – хвилювання, збудження) – суб'єктивний стан людини, пов'язаний з оцінкою значимості для нього впливаючих на нього інформаційних подразників і виражаються, перш за все, у формі безпосередніх переживань.

На нашу думку, висвітлення "негативної" інформації – це висвітлення 50 % об'єктивної реальності, де акцент суб'єктивно робиться на безнадійності, відразі, відчаї, гидливості, гніві, заздрості, занепокоєнні, злорадстві, злості, зневазі, люті, невпевненості, недоліках, незадоволенні, ненависті, неприязні, образі, обуренні, презирстві, приниженні, розгубленості, роздратуванні, розчаруванні, страху, тривозі тощо.

Висвітлення "позитивної" інформації – це висвітлення інших 50 % об'єктивної реальності, де акцент суб'єктивно робиться на безпеці, благополуччі, вдячності, величі, довірі, досягненнях, гідності, гордості, гуморі, задоволенні, красі, коханні, надії, ніжності, патріотизмі, повазі, радості, спокої, турботі тощо.

Сьогодні, в період світової фінансової кризи, саме завдяки емоційному стану населення деякі країни будуть спроможні вийти з кризи набагато раніше інших, а деякі країни будуть виходити з кризи на протязі довгого часу. Саме "позитивні" новини збуджують у населення країни емоції та почуття, які дозволяють країні поступово розвиватися, а її громадянам відчувати себе впевненими та захищеними. Навпаки, "негативні" новини, телепрограми та передачі збуджують у населення країни емоції та почуття, які руйнують країну, завдяки тому, що її громадяни, які незадоволені своїм життям і відчувають страх за своє майбутнє не в змозі адекватно, тобто об'єктивно оцінювати реальність та бути на цій підставі патріотом своєї країни.

Інформаційні технології – це "невидимі" технології, рівень розуміння яких суспільством ще не досягнуто, а збиток, який вони можуть завдати державі можна порівняти з справжніми бойовими діями, а саме:

- втратою "живої сили" у вигляді виїзду фахівців за кордон;
- втратою фінансових ресурсів від різноманітних махінацій;
- втратою передових технологій [4].

Прикладом спроби законодавчого врегулювання питання встановлення квоти на поширення позитивних та негативних новин можна навести досвід Румунії. Так, 26 червня 2008 року Сенатом Румунії одностайно було схвалено закон, який пропонував надання рівної кількості позитивних і негативних вістей у випусках новин. Автори проекту закону вважають, що у такий спосіб можна боротися з депресією громадян, оскільки вони занепокоєні негативним впливом "поганих" новин на суспільний клімат і самопочуття громадян. Значення запропонованого закону полягає в тому, щоб поліпшити загальний клімат у суспільстві й дати громадянам шанс зрівноважити сприйняття щоденного життя – мислено та емоційно. Визначати, яка новина є позитивною, а яка – негативною, повинна була Національна аудіовізуальна рада. Проте, Конституційний суд Румунії постановив, що цей закон суперечить конституції [5].

Оскільки події та явища не можна запрограмувати, вважаємо, що запровадження подібних квот не є дієвим механізмом забезпечення державної інформаційної політики. Навпаки, такі новели законодавства обов'язково викликать обурення громадськості та міжнародної спільноти.

необхідне, порушити питання про змістовне наповнення новин та телепрограм.

Багато громадян мають активну позицію, яка полягає у необхідності зміни контекстного наповнення сучасних новин. Новини є найпотужнішим засобом доведення інформації до широкого кола осіб.

Складається ситуація, коли включивши телевізор, особа отримує лише негативні відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому

природному середовищі. Стає зрозумілим, що рейтинговими є новини з так званім "негативом".

Вважаємо, що засоби масової інформації справді мають утримуватися від того, щоб давати тільки негативні прогнози, оскільки моральний стан суспільства має безпосередній вплив на подолання фінансово-економічної кризи та розбудови потужної держави з міцною національною свідомістю. Їх діяльність повинна спрямовуватися на донесенні достовірної об'єктивної інформації або аналітики.

Зрозуміло, що офіційна інформація органів державної влади та органів місцевого самоврядування повинна бути об'єктивною та достовірною. Тобто новини мають відображати об'єктивну реальність. Якщо йдеться про об'єктивну реальність, тобто про реальність, що існує незалежно від людини яка її висвітлює, то співвідношення позитивної та негативної інформації, яка висвітлює цю реальність, повинно бути 50/50. Саме таке співвідношення мають будь-які альтернативні явища в природі. Тоді стає очевидним, що невідтворення засобом масової інформації цієї пропорції автоматично призводить до необ'єктивного висвітлення подій та явищ, тобто стає пов'язаним з суб'єктивним підходом до висвітлення подій та явищ конкретних осіб та ставленням певної особи до певної інформації, так званім "людським фактором".

Спробуємо знайти відповідь на запитання – що ж таке "негативна" та "позитивна" інформація? Та чи пов'язано питання "захисту інтересів держави" з необ'єктивністю висвітлення подій та явищ?

Чим же відрізняється "негативна" інформація від "позитивної"? Тільки одним – емоціями та почуттями, які викликає ця інформація у її користувачів. Емоції (фр. emotion – хвилювання, збудження) – суб'єктивний стан людини, пов'язаний з оцінкою значимості для нього впливаючих на нього інформаційних подразників і виражаються, перш за все, у формі безпосередніх переживань.

На нашу думку, **висвітлення "негативної" інформації** – це висвітлення 50 % об'єктивної реальності, де акцент суб'єктивно робиться на безнадійності, відразі, відчаї, гидливості, гніві, заздрості, занепокоєнні, злорадстві, злості, зневазі, люті, невпевненості, недоліках, незадоволенні, ненависті, неприязні, образі, обуренні, презирстві, приниженні, розгубленості, роздратуванні, розчаруванні, страху, тривозі тощо.

Висвітлення "позитивної" інформації – це висвітлення інших 50 % об'єктивної реальності, де акцент суб'єктивно робиться на безпеці, благополуччі, вдячності, величчі, довірі, досягненнях, гідності, гордості, гуморі, задоволенні, красі, коханні, надії, ніжності, патріотизмі, повазі, радості, спокої, турботі тощо.

Сьогодні, в період світової фінансової кризи, саме завдяки емоційному стану населення деякі країни будуть спроможні вийти з кризи набагато раніше інших, а деякі країни будуть виходити з кризи на протязі довгого часу. Саме "позитивні" новини збуджують у населення країни емоції та почуття, які дозволяють країні поступово розвиватися, а її громадянам відчувати себе впевненими та захищеними. Навпаки, "негативні" новини, телепрограми та передачі збуджують у населення країни емоції та почуття, які руйнують країну, завдяки тому, що її громадяни, які незадоволені своїм життям і відчувають страх за своє майбутнє не в змозі адекватно, тобто об'єктивно оцінювати реальність та бути на цій підставі патріотом своєї країни.

Інформаційні технології – це "невидимі" технології, рівень розуміння яких суспільством ще не досягнуто, а збиток, який вони можуть завдати державі можна порівняти з справжніми бойовими діями, а саме:

- втратою "живої сили" у вигляді виїзду фахівців за кордон;
- втратою фінансових ресурсів від різноманітних махінацій;
- втратою передових технологій [4].

Прикладом спроби законодавчого врегулювання питання встановлення квоти на поширення позитивних та негативних новин можна навести досвід Румунії. Так, 26 червня 2008 року Сенатом Румунії одностайно було схвалено закон, який пропонував надання рівної кількості позитивних і негативних вістей у випусках новин. Автори проекту закону вважають, що у такий спосіб можна боротися з депресією громадян, оскільки вони занепокоєні

негативним впливом "поганих" новин на суспільний клімат і самопочуття громадян. Значення запропонованого закону полягає в тому, щоб поліпшити загальний клімат у суспільстві й дати громадянам шанс зрівноважити сприйняття щоденного життя – мислено та емоційно. Визначати, яка новина є позитивною, а яка – негативною, повинна була Національна аудіовізуальна рада. Проте, Конституційний суд Румунії постановив, що цей закон суперечить конституції [5].

Оскільки події та явища не можна запрограмувати, вважаємо, що запровадження подібних квот не є дієвим механізмом забезпечення державної інформаційної політики. Навпаки, такі новели законодавства обов'язково викликать обурення громадськості та міжнародної спільноти.

Слід зазначити, що 1 жовтня 1995 року групою експертів міжнародного права, національної безпеки і прав людини, скликаною ARTICLE 19 (яка є міжнародною організацією, що функціонує у сфері захисту права на свободу слова та свободу вираження поглядів), були ухвалені Йоганесбурзькі принципи. Відповідно до цих принципів будь-яке обмеження свободи висловлювань або інформації, яке уряд прагне обґрунтувати захистом інтересів національної безпеки, повинно мати істинною метою і наочним результатом захист законних інтересів національної безпеки.

Обмеження, яке має бути виправдане захистом інтересів національної безпеки, є незаконним, хіба що його істотною метою і наочним результатом є захист існування країни або її територіальної цілісності проти застосування або загрози застосування сили, як від зовнішніх чинників, як-то військової агресії, так і від чинників внутрішніх, наприклад, підбурення до повалення уряду силою. Зокрема, обмеження, яке має бути виправдане захистом інтересів національної безпеки, є незаконним, якщо його істотною метою і наочним результатом є захист інтересів, які не стосуються національної безпеки, серед них, наприклад, захист "престижу уряду" або захист від викриття правопорушень, або ж приховування інформації про діяльність державних установ, або нав'язування певної ідеології, або придушення мирних акцій протесту [6, с. 136–137].

Враховуючи наведене, порушене питання потребує додаткового дослідження з метою вироблення конструктивного рішення щодо способу правового забезпечення збільшення "позитивних програм на телебаченні".

Так, Світлана Вольнова у своєму інтерв'ю, опублікованому у "Женському журналі" на питання: "Якщо би Вам надали професійну камеру...", відверто відповіла, що "Я би зняла авторську програму "Позитивні новини зі Світланою Вольною" [7].

Навряд чи велика кількість телепрограм та передач, присвячених розслідуванням кримінальних справ, насправді сприятиме попередженню їх вчиненню іншими особами.

Слід зазначити, що *частиною другою статті 6 Закону України "Про телебачення і радіомовлення"* встановлено заборону використання телерадіоорганізацій, зокрема, для необґрунтованого показу насильства; пропаганди винятковості, зверхності або неповноцінності осіб за ознаками їх релігійних переконань, ідеології, належності до тієї чи іншої нації або раси, фізичного або майнового стану, соціального походження; трансляції програм або їх відеосюжетів, які можуть завдати шкоди фізичному, психічному чи моральному розвитку дітей та підлітків, якщо вони мають змогу їх дивитися; розповсюдження і реклами порнографічних матеріалів та предметів; пропаганди наркотичних засобів, психотропних речовин з будь-якою метою їх застосування; поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб, посягає на честь і гідність особи; здійснення інших вчинків, за якими наступає кримінальна відповідальність.

Статтею 62 цього ж Закону встановлено вимоги до телепрограм та передач щодо захисту суспільної моралі та забезпечення прав неповнолітніх і юнацтва.

Відповідно до статті 71 цього Закону відповідальність за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення несуть телерадіоорганізації, провайдери програмної послуги, їх керівники та працівники, інші суб'єкти господарської діяльності, посадові особи органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Винні в порушеннях несуть цивільно-правову, адміністративну і кримінальну відповідальність згідно із законодавством України.

Міру відповідальності та відповідні санкції за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення встановлює суд. У визначених цим Законом випадках санкції за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення встановлюються Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

Рішення Національної ради щодо застосування штрафних санкцій можуть бути оскаржені у судовому порядку.

Відповідальність за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення встановлюється на підставі документальних свідчень, актів перевірки телерадіоорганізацій, звернень визначених цим Законом органів державної влади.

Статтею 3 Закону України "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" також установлено заборону використання друкованих засобів масової інформації в Україні для поширення відомостей, розголошення яких забороняється статтею 46 Закону України "Про інформацію"; закликів до захоплення влади, насильницької зміни конституційного ладу або територіальної цілісності України; пропаганди війни, насильства та жорстокості; розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі; розповсюдження порнографії, а також з метою вчинення терористичних актів та інших кримінально караних діянь.

Частиною першою статті 41 цього Закону встановлено, що редакції, засновники, видавці, розповсюджувачі, державні органи, організації та об'єднання громадян несуть відповідальність за порушення законодавства про друковані засоби масової інформації.

Згідно з частиною першою статті 15 Закону України "Про захист суспільної моралі" державний нагляд за додержанням вимог цього Закону та чинного законодавства у сфері захисту суспільної моралі в межах своєї компетенції здійснюють Міністерство культури і туризму України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство юстиції України, Міністерство освіти України, Міністерство внутрішніх справ України, Генеральна прокуратура України, Державна митна служба України, Державний комітет телебачення та радіомовлення України, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі.

На підставі аналізу вказаних положень законодавства можна дійти висновку, що сьогодні на законодавчому рівні вже встановлено заборону поширювати **"негативну інформацію" (тобто, інформацію, що містить пропаганду насильства, порнографії, інших кримінально караних діянь)**, а також передбачено відповідальність за її поширення.

З огляду на наведене, питання забезпечення поширення "позитивної" інформації засобами масової інформації можна вирішити наступними шляхами:

- забезпечення висвітлення напрямів державної інформаційної політики у державних засобах масової інформації;
- формування, розміщення і виконання державного замовлення на "позитивні" новини, телепрограми та передачі;
- забезпечення можливості доступу громадськості до широкого кола засобів масової інформації (вітчизняних та зарубіжних);
- притягнення до відповідальності за зміст телепрограм та передач, у яких необґрунтовано показується насильство, містяться відеосюжети, які можуть завдати шкоди фізичному, психічному чи моральному розвитку дітей та підлітків, включно з анулюванням ліцензій.

На нашу думку, зазначене вище підлягає обов'язковому врахуванню під час законотворчої діяльності, що в подальшому сприятиме вдосконаленню інформаційного законодавства та відповідному забезпеченню державної інформаційної політики.

11.3. Основні критерії оцінки аналітичної інформації.

До критеріїв **оцінки аналітичної інформації** відносяться: актуальність, корисність, повнота, точність, достовірність, чіткість викладу і переконливість (убедительність).

Актуальність аналітичної інформації - це ступінь збереження цінності інформації на момент її використання.

Корисність. Аналітична інформація має бути корисною для забезпечення прийняття обґрунтованих правильних зовнішньополітичних рішень. В даному випадку результат інформаційно-аналітичної діяльності можна оцінити як:

- порожня інформація (її ніяк не можна використовувати для ухвалення відповідних рішень);
- негативна інформація (дезінформація);
- позитивна інформація.

Повнота аналітичної інформації - це мінімальній, але достатній для прийняття обґрунтованих правильних зовнішньополітичних рішень об'єм інформації. **Повнота** характеризується урахуванням усіх основних факторів, що склалися у визначеній ситуації, і глибиною висвітлення основних подій і явищ. Слід відзначити, що неповна інформація, як і надмірна (избыточная) інформація знижують ефективність прийняття відповідних рішень.

Точність характеризує ступінь наближення фактів, висновків, пропозицій і прогнозів до реального стану подій і явищ.

Достовірність - це здатність аналітичної інформації відображати реально існуючі події і явища з необхідним ступенем детальності. Недооцінка або переоцінка різних факторів можуть завдати великої шкоди. Тому важливими умовами, дотримання яких забезпечує достовірність інформації, є:

- правильний підбір фактів;
- виявлення найважливіших ключових моментів;
- глибоке розуміння подій і явищ.

Чіткість викладу. Аналітичні матеріали мають бути написані простою мовою, в доступній формі, мають бути ілюстровані схемами, таблицями і графіками. Якщо інформація є незрозумілою, то її не читають і їй не вірять.

Переконливість. Аналітик має дивитися на свою роботу очима замовника. Щоб аналітичний документ був переконливий, його необхідно чітко аргументувати і викладати висновки, пропозиції та рекомендації.

Тема 12. Методи та методика, що складають основу інформаційно-аналітичних досліджень

12.1. Методологічні засади інформаційно-аналітичної діяльності.

Знати суть таких понять, як методологія аналітичних досліджень; принципи; метод; спосіб; прийом; процедура та методика, а також кількісні та якісні методи, які використовуються в аналітичних дослідженнях.

12.2. Загальнонаукові методи досліджень. Методи емпіричних досліджень. Інформаційно-прогностичні методи і методика. Методи і методика створення інформаційних документів. Методи викладу інформації в інформаційних документах.

Під час розгляду навчального матеріалу необхідно, насамперед, розуміти суть методів та методик, що складають основу інформаційно-аналітичних досліджень. за ознаками функціонального призначення можна умовно поділити на 5 груп: 1. Загальнонаукові методи (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення і т.п.). 2. Методи емпіричних досліджень (опитування, спостереження, експеримент, контент-аналіз, івент-аналіз і т.п.). 3. Інформаційно-прогностичні методи і методика (когнітивне картування, моделювання, аналіз процесу прийняття рішень, експертна оцінка і т.п.). 4. Методи і методика створення інформаційних документів (бібліографування, індексування, систематизація, фрагментування, анотування, реферування, узагальнення змістової інформації і т.п.). 5. Методи викладу інформації в інформаційних документах (екстрагування (извлечение), перефразування, інтерпретація і т.п.).

12.3. Основні принципи інформаційно-аналітичної діяльності. Ситуація як предмет інформаційно-аналітичної діяльності. Сутність і зміст наукового передбачення.

Розуміти, що відноситься до основних принципів інформаційно-аналітичної діяльності, зокрема, формування мети досліджень; створення понятійного апарату; забезпечення достатньої інформованості; розкриття значення фактів; встановлення причин і наслідків; урахування історичного розвитку та національного характеру тощо. Предмет інформаційно-аналітичної діяльності в міжнародних відносинах складають конкретні ситуації міжнародної обстановки. Варто знати, що ситуація - це характеристика стану міжнародної обстановки, що склалася на певний час, на певному напрямі, у певній сфері. Стан може бути задовільним або незадовільним. Якщо стан задовільний - ідеться про стандартні ситуації. Якщо стан незадовільний - виникає проблемна ситуація. При цьому, міжнародні відносини можуть класифікуватися як: добросусідські; партнерські; суперницькі та конфронтаційні; розуміти їх природу та суть.

12.4. Класифікація методів прогнозування. Типологія прогнозів у сфері міжнародних відносин. Діапазон (строк) прогнозування у сфері міжнародних відносин. Політична метафора як інструмент формування та аналізу громадської думки.

У теперішній час за оцінкою спеціалістів нараховується більш 150 методів прогнозування, хоча реально на практиці використовується 15-20. Для вибору певного методу необхідна наукова їх класифікація, тому варто знати класифікацію методів прогнозування. Особливу увагу необхідно зосередити на меті прогнозування та часових характеристиках прогнозування у сфері міжнародних відносин, зокрема, розуміти суть та діапазон короткострокових, середньострокових та довгострокових прогнозів. Так, зокрема, прогнози розрізняються за термінами, на які вони розраховані. В даний час склалася практика розробки прогнозів різної тривалості: короткострокового (поточного) - як правило, на 1 рік, середньострокового - на 3-5 років, довгострокового - на 10-15 (а іноді і більше) років.

2. Плани практичних (семінарських) занять, завдання для самостійної роботи та поточного контролю знань, умінь та навичок студентів

РОЗДІЛ 1

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ» БАКАЛАВРІВ ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ «МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ ТА МІЖНАРОДНІ КОМУНІКАЦІЇ».

Тема 1. Стандарти вищої освіти з підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Міжнародна інформації та міжнародні комунікації».

Мета семінарського заняття: систематизувати та поглибити знання за темою дисципліни, залучити до наукового дослідження окремих питань теми та творчої діяльності.

Семінарське заняття: 2 год.

План семінарського заняття:

1. Система вищої освіти України.
2. Стандарти вищої освіти.
3. Тимчасовий стандарт вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» за освітньо-професійною програмою «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації».
4. Особливості університетської освіти.

Завдання. Студенти готують відповіді на наведені питання у плані семінарського заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення кожного питання викладач підводить підсумки.

Питання для самостійного вивчення:

1. В чому суть поняття «вища освіта»?
2. Які складові входять до системи вищої освіти України?
3. Вищі навчальні заклади яких типів діють в Україні?
4. Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними програмами на різних рівнях вищої освіти. Назвіть ці рівні.
5. В чому особливість університетської освіти?
6. Проаналізувати Закон України «Про вищу освіту»
Розуміти суть таких питань як (із Розділу 1):
  1. Стаття 1:
академічна добросесність; академічна мобільність; академічна свобода; вища освіта; заклад вищої освіти, галузь знань; Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС); кредит ЄКТС; здобувачі вищої освіти; здобувачі вищої освіти; кваліфікація; кваліфікація; компетентність; спеціалізація; спеціальність;
  2. *Знати, на чому ґрунтується законодавство України «Про вищу освіту» (стаття 2, п.1.);*
  3. *Державна політика у сфері вищої освіти (стаття 3) - знати основні принципи, на яких ґрунтується державна політика у сфері вищої освіти.*
  4. *Знати, хто має право на вищу освіту (стаття 4).*
  5. *Розуміти специфіку такого питання, як рівні та ступені вищої освіти (стаття 5), зокрема, який ступінь найвищий, а який – найнижчий; у чому їх особливості; обов'язково знати визначення, хто такий бакалавр (п.4) і чим він відрізняється від магістра; знати наукові ступені (п.6.,та п.7);*

6. Атестація здобувачів вищої освіти (стаття 6.) *Знати, що таке атестація та як вона здійснюється (п.1), що є підставою для скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня та видачу відповідного диплома.*

7. Стандарти вищої освіти (стаття 10 п. 1, 2, 3).

8. Розділ II РІВНІ, СТУПЕНІ ТА КВАЛІФІКАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття 7. Документи про вищу освіту (наукові ступені) - *знати, які є документи про вищу освіту та що саме зазначається у дипломі бакалавра.*

9. Розділ IV УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ Стаття 11. Система вищої освіти - *знати, які складові становлять систему вищої освіти;*

10. Розділ VI ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ Стаття 28. Типи закладів вищої освіти – *знати, які типи закладів вищої освіти діють в Україні; що становить структуру закладу вищої освіти (стаття 33. Структура закладу вищої освіти); розуміти, що є підставою для відрахування, переривання навчання, поновлення і відрахування.*

11. Розділ IX ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ Стаття 49. Форми навчання у закладах вищої освіти – *знати, які є формами навчання у закладах вищої освіти*

12. Розділ X УЧАСНИКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ Стаття 52. Категорії учасників освітнього процесу – *знати, хто є учасниками освітнього процесу у закладах вищої освіти*

13. Стаття 55. Основні посади наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої освіти та порядок їх заміщення – *знати основні посади науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.*

Теми рефератів:

1. Особливості університетської освіти.
2. Складові системи вищої освіти.
3. Університети в Україні: десятка кращих.
4. Харків – студентська столиця.

Контрольні питання.

1. Суть поняття «вища освіта».
2. Складові системи вищої освіти України.
3. Типи вищих навчальних закладів в Україні.
4. Освітньо-професійні рівні вищої освіти.
5. Особливість університетської освіти.

Література:

[1-3; 6; 7]

Тема 2. Місце і роль спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» в системі підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин та особливості процесу їх навчання у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна.

Мета семінарського заняття: систематизувати та поглибити знання за темою дисципліни, залучити до наукового дослідження окремих питань теми та творчої діяльності.

Семінарське заняття: 2 год.

План семінарського заняття:

1. Місце спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» в переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців з вищою освітою.

2. Міждисциплінарний зв'язок спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» з іншими дисциплінами.

3. Тимчасовий стандарт вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньо-професійної програми «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації».

4. Зміст освітньо-професійної програми «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації».

5. Специфіка професійної діяльності фахівця-міжнародника.

6. Основні виробничі функції та відповідні типові завдання діяльності, притаманні фахівцю з міжнародної інформації та міжнародних комунікацій. Навчальний план підготовки бакалаврів.

Завдання. Студенти готують відповіді на наведені питання у плані семінарського заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення кожного питання викладач підводить підсумки.

Питання для самостійного вивчення:

1. Специфіка професійної діяльності фахівця-міжнародника.

2. Основні виробничі функції та відповідні типові завдання діяльності, притаманні фахівцю з міжнародної інформації та міжнародних комунікацій. Навчальний план підготовки бакалаврів.

Теми рефератів:

1. Специфіка професійної діяльності фахівця-міжнародника.

2. Зміст освітньо-професійної програми «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації».

3. Основні виробничі функції та відповідні типові завдання діяльності, притаманні фахівцю з міжнародної інформації та міжнародних комунікацій.

Контрольні питання.

1. Яке місце спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» в переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців з вищою освітою?

2. Який міждисциплінарний зв'язок спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» з іншими дисциплінами?

3. В чому суть Тимчасового стандарту вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньо-професійної програми «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»?

4. В чому зміст освітньо-професійної програми «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»?

5. Яка специфіка професійної діяльності фахівця-міжнародника?

6. Які основні виробничі функції та відповідні типові завдання діяльності, притаманні фахівцю з міжнародної інформації та міжнародних комунікацій?

7. В чому суть навчального плану підготовки бакалаврів?

Література:

[1-3; 8-9]

Тема 3. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна: історія та сучасність

Мета семінарського заняття: систематизувати та поглибити знання за темою дисципліни, залучити до наукового дослідження окремих питань теми та творчої діяльності.

Семінарське заняття: 2 год.

План семінарського заняття:

1. Становлення університету як провідного навчального та наукового закладу.
2. Структура Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.
3. Нобелівські лауреати Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.
4. Відомі люди, пов'язані з Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна.
5. Нагороди і репутація університету.

Завдання. Студенти готують відповіді на наведені питання у плані семінарського заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення кожного питання викладач підводить підсумки.

Питання для самостійного вивчення:

1. Нобелівські лауреати Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.
2. Відомі люди, пов'язані з Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна.
3. Нагороди і репутація університету.

Теми рефератів:

1. Нобелівські лауреати Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.
2. Становлення Університету як провідного навчального та наукового закладу
3. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна у цифрах.
4. Відомі люди, пов'язані з Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна.
5. Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу: стан та перспективи розвитку (проведення конференцій, круглих столів тощо).
6. Традиції Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.
7. Нагороди і репутація університету.

Контрольні питання.

1. Які основні етапи становлення університету як провідного навчального та наукового закладу?
2. Яка структура Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна?
3. Яких Ви знаєте Нобелівських лауреатів, імена яких пов'язані з Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна?
4. Назвіть відомих людей, пов'язаних з Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна.
5. Які нагороди має університет?
6. Який рейтинг університету?

Література:

[11]

Тема 4. Міжнародні відносини як суспільно-історичний феномен

Мета семінарського заняття: систематизувати та поглибити знання за темою дисципліни, залучити до наукового дослідження окремих питань теми та творчої діяльності.

Семінарське заняття: 2 год.

План семінарського заняття:

1. Сутність міжнародних відносин.
2. Найважливіші особливості міжнародних відносин.

3. Основні принципи міжнародних відносин.
4. Учасники міжнародних відносин.
5. Типологія та функціональні особливості суб'єктів міжнародних відносин.
6. Національні інтереси та цілі діяльності учасників міжнародних відносин.
7. Поняття сили у міжнародних відносинах.
8. Україна в системі міжнародних відносин: аналіз стану та перспективи відносин України з однією із держав світу (на вибір студентів) за такими складовими як: дипломатична, політична та економічна сфери.

Завдання. Студенти готують відповіді на наведені питання у плані семінарського заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення кожного питання викладач підводить підсумки.

Питання для самостійного вивчення:

1. В чому сутність міжнародних відносин?
2. Які найважливіші особливості міжнародних відносин?
3. Які основні принципи міжнародних відносин?
4. Хто є учасником міжнародних відносин?
5. Яка типологія та функціональні особливості суб'єктів міжнародних відносин?
6. В чому суть національних інтересів?
7. Які цілі діяльності учасників міжнародних відносин?
8. Розкрийте суть поняття сили у міжнародних відносинах.
9. Підготувати реферат на тему: «Україна в системі міжнародних відносин». Проаналізувати стан та перспективи відносин України з будь-якою країною (на вибір студентів) за такими складовими як: дипломатична, політична та економічна сфери.

Тема рефератів:

1. «Україна в системі міжнародних відносин». (Проаналізувати стан та перспективи відносин України з однією з країн світу (на вибір студентів) за такими складовими як: дипломатична, політична та економічна сфери)).

Контрольні питання.

1. В чому сутність міжнародних відносин?
2. Які найважливіші особливості міжнародних відносин?
3. Які основні принципи міжнародних відносин?
4. Хто є учасником міжнародних відносин?
5. Яка типологія та функціональні особливості суб'єктів міжнародних відносин?
6. В чому суть національних інтересів?
7. Які цілі діяльності учасників міжнародних відносин?
8. Розкрийте суть поняття сили у міжнародних відносинах

Література:

[2; 8]

Тема 5. Світовий порядок в епоху глобалізації

Мета семінарського заняття: систематизувати та поглибити знання за темою дисципліни, залучити до наукового дослідження окремих питань теми та творчої діяльності.

Семінарське заняття: 2 год.

План семінарського заняття:

1. Процеси глобалізації та глобальні проблеми як фактор посилення взаємодії міжнародних акторів.

2. Проблеми міжнародної та глобальної безпеки.
3. Основні глобальні проблеми сучасності: міжнародний тероризм, забезпечення прав людини, подолання бідності та голоду, проблеми расової та гендерної дискримінації, проблеми міграції тощо.

Завдання. Студенти готують відповіді на наведені питання у плані семінарського заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення кожного питання викладач підводить підсумки.

Питання для самостійного вивчення:

1. Основні глобальні проблеми сучасності: міжнародний тероризм, забезпечення прав людини, подолання бідності та голоду, проблеми расової та гендерної дискримінації, проблеми міграції тощо.

Теми рефератів:

1. Підготувати реферат на одну із тем: «Основні глобальні проблеми сучасності: міжнародний тероризм, забезпечення прав людини, подолання бідності та голоду, проблеми расової та гендерної дискримінації, проблеми міграції, екологічні проблеми тощо».

Контрольні питання.

1. Що таке глобалізація?
2. В чому специфіка процесів глобалізації?
3. Які основні проблеми міжнародної безпеки Ви знаєте?
4. Назвіть основні глобальні проблеми сучасності.

Література:

[2; 5; 9]

Тема 6. Міжнародні конфлікти: поняття, причини виникнення та шляхи їх врегулювання

Мета семінарського заняття: систематизувати та поглибити знання за темою дисципліни, залучити до наукового дослідження окремих питань теми та творчої діяльності.

Семінарське заняття: 2 год.

План семінарського заняття:

1. Поняття та сутність міжнародного конфлікту у міжнародних відносинах.
2. Причини виникнення.
3. Фази конфліктів.
4. Основні критерії класифікації міжнародних конфліктів.
5. Шляхи регулювання міжнародних суперечностей і конфліктів.

Завдання. Студенти готують відповіді на наведені питання у плані семінарського заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення кожного питання викладач підводить підсумки.

Питання для самостійного вивчення:

1. Шляхи регулювання міжнародних суперечностей і конфліктів.

Теми рефератів:

1. Проаналізувати один із відомих військових конфліктів, використовуючи запропоновану класифікацію міжнародних конфліктів.

Контрольні питання.

1. Розкрийте зміст поняття та сутність міжнародного конфлікту у міжнародних відносинах.
2. Які Ви знаєте причини виникнення міжнародних конфліктів?.
3. Назвіть основні фази конфліктів.
4. Які основні критерії класифікації міжнародних конфліктів?
5. Які шляхи регулювання міжнародних суперечностей і конфліктів?

Література:

[6; 7; 9]

Тема 7. Європейський вимір міжнародних відносин

Мета семінарського заняття: систематизувати та поглибити знання за темою дисципліни, залучити до наукового дослідження окремих питань теми та творчої діяльності.

Семінарське заняття: 2 год.

План семінарського заняття:

1. Європа та її місце у сучасному світі.
2. Багатосторонні механізми в Європі: Європейський Союз, ОБСЄ, Рада Європи. Європейська інтеграція.
3. Етапи розширення Європейського Союзу. Основні цілі ЄС.
4. Історія та структура ЄС.
5. Європейський суд з прав людини.
6. Україна і Рада Європи.

Завдання. Студенти готують відповіді на наведені питання у плані семінарського заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення кожного питання викладач підводить підсумки.

Питання для самостійного вивчення:

Теми рефератів:

1. Україна і Європейський Союз.
2. Історія створення Організації з безпеки і співробітництва в Європі.
2. ОБСЄ та Україна.
3. Європейський суд з прав людини.
4. Україна і Рада Європи.

Контрольні питання.

1. Яке місце Європи у сучасному світі?
2. В чому специфіка багатосторонніх механізмів в Європі, зокрема, Європейського Союзу, ОБСЄ, Ради Європи.
3. Які Ви знаєте основні етапи розширення Європейського Союзу? Які основні цілі ЄС?
4. Охарактеризуйте історичні передумови створення ЄС.
6. Яка структура ЄС?
5. Європейський суд з прав людини.
6. Україна і Рада Європи.

Література:

[6-8;]

Розділ 3. Місце і роль держави у міжнародних відносинах

Тема 8. Держава - головний суб'єкт міжнародних відносин

Мета семінарського заняття: систематизувати та поглибити знання за темою дисципліни, залучити до наукового дослідження окремих питань теми та творчої діяльності.

Семінарське заняття: 2 год.

План семінарського заняття:

1. Специфіка держави як інституції та основного учасника міжнародних відносин.
2. Основні функції держави у зовнішньополітичній сфері.
3. Типи держав.
4. Внутрішня та зовнішня політика держав.
5. Основні види зовнішньої політики держав.
6. Сутність міжнародної політики.

Завдання. Студенти готують відповіді на наведені питання у плані семінарського заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення кожного питання викладач підводить підсумки.

Питання для самостійного вивчення:

1. Типи держав.
2. Сутність міжнародної політики.

Контрольні питання.

1. В чому специфіка держави як інституції та основного учасника міжнародних відносин?
2. Які основні функції держави у зовнішньополітичній сфері?
3. Які Ви знаєте типи держав?
4. В чому суть внутрішньої та зовнішньої політики держав?
5. Які основні види зовнішньої політики держав?
6. В чому сутність міжнародної політики?

Література:

[6-8; 10]

Тема 9. Імідж держави та імідж політика як складові системи міжнародних відносин

Мета семінарського заняття: систематизувати та поглибити знання за темою дисципліни, залучити до наукового дослідження окремих питань теми та творчої діяльності.

Семінарське заняття: 4 год.

План семінарського заняття:

1. Поняття, природа та функції іміджу.
2. Імідж держави: поняття та функції.
3. Основні риси та складові іміджу держави.
4. Основні фактори, які впливають на формування іміджу держави.
5. Засоби створення та підтримання позитивного іміджу держав.
6. Функції міжнародного іміджу.
7. Природа, типи та функції політичного лідерства.
8. Імідж політика як основна умова формування позитивного іміджу держави.
9. Харизма як феномен політичного лідерства.

Завдання. Студенти готують відповіді на наведені питання у плані семінарського заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення кожного питання

викладач підводить підсумки. Студенти аналізують поведене самостійне дослідження іміджу політика за допомогою: методу асоціацій; методу порівняння ідеального президента з характеристикою реального президента; методики «Імідж політика за Петренка» (оцінки одного з відомих політиків за 45 ознаками); обговорюється аналіз зарубіжних ЗМІ щодо згадування про Україну та в якому ракурсі.

Питання для самостійного вивчення:

1. Провести дослідження іміджу політика за допомогою:
  - методу асоціацій;
  - методу порівняння ідеального президента з характеристикою реального президента;
  - методики «Імідж політика за Петренка» (оцінити одного з відомих політиків за 45 ознаками);
  - проаналізувати два-три зарубіжних ЗМІ та оцінити згадування про Україну та в якому ракурсі.

Контрольні питання.

1. В чому суть поняття «імідж»? Які функції він виконує?
2. В чому специфіка іміджу держави?
3. Які основні риси та складові іміджу держави?
4. Які основні фактори впливають на формування іміджу держави?
5. Які засоби створення та підтримання позитивного іміджу держав?
6. Назвіть функції міжнародного іміджу?
7. В чому природа політичного лідерства?
8. Навіщо формувати імідж держави?
9. Що таке харизма?
10. Які типи політичного лідера Ви знаєте?

Література:

[8-10]

Розділ 4. Дипломатія як суспільно-політичне явище

Тема 10. Дипломатія як наука та мистецтво

Мета семінарського заняття: систематизувати та поглибити знання за темою дисципліни, залучити до наукового дослідження окремих питань теми та творчої діяльності.

Семінарське заняття: 4 год.

План семінарського заняття:

1. Поняття та функції дипломатії.
2. Основні види дипломатії (*цифрова, культурна, спортивна, човникова, військова тощо*);
3. Особливості дипломатії: від античності до сучасності.
4. Основні вимоги щодо важливих якостей дипломата у минулому та сьогодні.

Завдання. Студенти готують відповіді на наведені питання у плані семінарського заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення кожного питання викладач підводить підсумки.

Питання для самостійного вивчення:

1. Основні види дипломатії (дипломатія долара; дипломатія панд;пінг-понгова дипломатія; дипломатія неофіційна;культурна дипломатія).
2. Особливості дипломатії: від античності до сучасності.
3. Основні вимоги щодо важливих якостей дипломата у минулому та сьогодні.

Теми рефератів:

1. Дипломатія долара.
2. Дипломатія панд.
3. Пінг-понгова дипломатія.
4. Дипломатія неофіційна
5. Культурна дипломатія.
6. Особливості дипломатії: від античності до сучасності (обрати один із періодів історії).
7. Основні вимоги щодо важливих якостей дипломата у минулому та сьогоденні (обрати один із періодів історії).

Контрольні питання.

1. В чому суть поняття дипломатії та які функції вона виконує?
2. Які Ви знаєте основні види дипломатії? В чому їх специфіка?
3. Як змінювались основні вимоги щодо важливих якостей дипломата у минулому та сьогоденні?

Розділ 5. Основи інформаційно-аналітичної діяльності в міжнародних відносинах

Тема 11. Форми та оцінки інформаційно-аналітичної діяльності

Мета семінарського заняття: систематизувати та поглибити знання за темою дисципліни, залучити до наукового дослідження окремих питань теми та творчої діяльності.

Семінарське заняття: 2 год.

План семінарського заняття:

1. Поняття інформації.
2. Види інформації.
3. Форми інформаційно-аналітичної діяльності у міжнародних відносинах.
4. Основні критерії оцінки аналітичної інформації.

Завдання. Студенти готують відповіді на наведені питання у плані семінарського заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення кожного питання викладач підводить підсумки.

Питання для самостійного вивчення:

1. Форми інформаційно-аналітичної діяльності у міжнародних відносинах;
2. Основні критерії оцінки аналітичної інформації.
4. Проаналізувати співвідношення позитивних та негативних новин у одному з телевізійних випусків новин.

Теми рефератів:

1. Проаналізувати сайт МЗС за основними критеріями оцінки інформації.

Контрольні питання.

1. Що таке інформація?
2. Які Ви знаєте види інформації?
3. Які Ви знаєте форми інформаційно-аналітичної діяльності у міжнародних відносинах?
4. Які основні критерії оцінки аналітичної інформації?

Література:

[1-5; 9]

Тема 12. Методи та методики, що складають основу інформаційно-аналітичних досліджень.

Мета семінарського заняття: систематизувати та поглибити знання за темою дисципліни, залучити до наукового дослідження окремих питань теми та творчої діяльності.

Семінарське заняття: 2 год.

План семінарського заняття:

1. Методологічні засади інформаційно-аналітичної діяльності.
2. Загальнонаукові методи досліджень.
3. Методи емпіричних досліджень.
4. Інформаційно-прогностичні методи і методики.
5. Методи і методики створення інформаційних документів.
6. Методи викладу інформації в інформаційних документах.
7. Основні принципи інформаційно-аналітичної діяльності.
8. Ситуація як предмет інформаційно-аналітичної діяльності.
9. Сутність і зміст наукового передбачення.
10. Футуроорієнтований потенціал суспільно-політичної думки.
11. Типологія прогнозів у сфері міжнародних відносин.
12. Діапазон (строк) прогнозування у сфері міжнародних відносин.
13. Політична метафора як інструмент формування та аналізу громадської думки.

Завдання. Студенти готують відповіді на наведені питання у плані семінарського заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Підготувати доповідь про один із методів, що складає основу інформаційно-аналітичних досліджень. Після обговорення кожного питання викладач підводить підсумки.

Питання для самостійного вивчення:

1. Підготувати доповідь про один із методів, що складає основу інформаційно-аналітичних досліджень.

Теми рефератів:

1. Футуроорієнтований потенціал суспільно-політичної думки.
2. Політична метафора як інструмент формування та аналізу громадської думки.

Контрольні питання.

1. Які Ви знаєте загальнонаукові методи досліджень?
2. Які ви знаєте методи емпіричних досліджень?
3. Які інформаційно-прогностичні методи і методики Вам відомі?
4. Які Ви знаєте методи і методики створення інформаційних документів?
5. Охарактеризуйте методи викладу інформації в інформаційних документах.
6. Які основні принципи інформаційно-аналітичної діяльності Ви знаєте?
7. Що таке ситуація в інформаційно-аналітичній діяльності?
8. В чому зміст наукового передбачення?

Література:

[1-5; 1-3]

3. Завдання для підсумкового контролю знань, умінь та навичок студентів, семестрових екзаменів (екзаменаційних робіт)

Перелік питань доекзамену з дисципліни «Вступ до спеціальності»

1. Система вищої освіти України.
2. Тимчасовий стандарт вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».
3. Особливості університетської освіти.
4. Місце спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» в переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців з вищою освітою.
5. Зміст освітньо-професійної програми «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації».
6. Специфіка професійної діяльності фахівця-міжнародника.
7. Навчальний план підготовки бакалаврів.
8. Нобелівські лауреати Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.
9. Сутність міжнародних відносин.
10. Найважливіші особливості міжнародних відносин.
11. Основні принципи міжнародних відносин.
12. Учасники міжнародних відносин.
13. Типологія та функціональні особливості суб'єктів міжнародних відносин.
14. Національні інтереси та цілі діяльності учасників міжнародних відносин.
15. Пріоритетні напрямки національного інтересу.
16. Поняття сили у міжнародних відносинах.
17. Процеси глобалізації та глобальні проблеми як фактор посилення взаємодії міжнародних акторів.
18. Проблеми міжнародної та глобальної безпеки.
19. Основні глобальні проблеми сучасності: (міжнародний тероризм, забезпечення прав людини, тощо).
20. Поняття та сутність міжнародного конфлікту у міжнародних відносинах.
21. Причини виникнення міжнародних конфліктів.
22. Фази міжнародних конфліктів.
23. Основні критерії класифікації міжнародних конфліктів.
24. Шляхи регулювання міжнародних суперечностей і конфліктів.
25. Європа та її місце у сучасному світі.
26. Європейська інтеграція.
27. Етапи розширення Європейського Союзу.
28. Основні цілі ЄС.
29. Європейський суд з прав людини.
30. Специфіка держави як інституції та основного учасника міжнародних відносин.
31. Основні функції держави у зовнішньополітичній сфері.
32. Типи держав.
33. Внутрішня та зовнішня політика держав.
34. Основні види зовнішньої політики держав.
35. Сутність міжнародної політики.
36. Імідж держави: поняття та функції.
37. Основні риси та складові іміджу держави.
38. Основні фактори, які впливають на формування іміджу держави.
39. Засоби створення та підтримання позитивного іміджу держав.
40. Функції міжнародного іміджу.
41. Природа та типи політичного лідерства.
42. Імідж політика як основна умова формування позитивного іміджу держави.

43. Харизма як феномен політичного лідерства.
44. Поняття та функції дипломатії.
45. Основні види дипломатії.
46. Особливості дипломатії: від античності до сучасності.
47. Основні вимоги щодо важливих якостей дипломата у минулому та сьогодні.
48. Поняття та види інформації.
49. Форми інформаційно-аналітичної діяльності у міжнародних відносинах.
50. Основні критерії оцінки аналітичної інформації.

Приклад білету

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Освітня програма – «Міжнародні інформація та міжнародні комунікації»
Семестр I
Форма навчання: денна
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
Навчальна дисципліна: «Вступ до спеціальності»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ (ЗАВДАННЯ) № 1

1. Система вищої освіти України. (10 балів).
2. Європа та її місце у сучасному світі. (10 балів).
3. Тестове завдання (додаток А).

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, протокол № 1 від “28” серпня 2019 р.

Завідувач кафедри _____ Л.В. Новікова
Екзаменатор _____ Є.М. Солових

Додаток А

Тестові завдання:

1. Коли був заснований Харківський національний університет з ініціативи видатного просвітителя В.Н. Каразіна, згідно із грамотою Олександра І?:

а) у листопаді 1804 року;	б) у жовні 1822 року;
в) у травні 1854 року;	г) у січні 1904 року.

2. Кожна держава у зовнішньополітичній сфері виконує такі основні функції як: *

а) захисну;	б) інформаційно - представницьку;
в) організаційно - посередницьку;	г) культурологічну.

3. Чи погоджуєтесь Ви з думкою, що вирішення глобальних проблем має комплексний, міждисциплінарний характер?

а) так;	б) ні;	в) частково.

4. Актор міжнародних відносин - це:

а) будь-яка організація або група, що здатні відігравати певну роль у міжнародних відносинах, здійснювати вплив на них;
б) певна організація, що здатна відігравати певну роль у міжнародних відносинах;
в) будь-яка група або індивід, що здатні відігравати певну роль у міжнародних відносинах, здійснювати вплив на них;

г) будь-яка організація або група, індивід, що здатні відігравати певну роль у міжнародних відносинах, здійснювати вплив на них;

5. Що не відноситься до системи вищої освіти: *

- 1) вищі навчальні заклади всіх форм власності;
- 2) рівні та ступені (кваліфікації) вищої освіти;
- 3) загальноосвітні школи;
- 4) учасники освітнього процесу.
- 5) стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти;
- 6) органи, що здійснюють управління у сфері культури;
- 7) освітні та наукові програми.

6. Поставте у порядку зростання рівні вищої освіти (у дужках зазначте цифру): другий (магістерський) рівень (_); науковий рівень (_), перший (бакалаврський) рівень (_); третій (освітньо-науковий) рівень (_); початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти (_).

7. Бакалавр – це:

- а) освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти;
- б) освітній і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра;
- в) освітньо-професійний ступінь, що здобувається на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти;
- г) це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти.

8. У якому році Джозеф Най сформулював і розвинув постулат про значення «м'якої сили» у зовнішній політиці держав та ефективності її застосування?

- а) у 1960 р.;   б) у 1980 р.;   в) у 1990 р.;   г) у 2000 р.

9. Метод прикладного аналізу у сфері міжнародної політики, спрямований на виявлення того, яким чином політичний діяч сприймає певну політичну проблему, та встановлення його ймовірнісної реакції на розвиток подій.

- а) «мозкової атаки»; б) когнітивного картирування; в) івент-аналізу;
г) контент-аналізу;   д) компаративізму.

10. Які форми державної атестації передбачені для бакалаврів з міжнародної інформації? _____

_____

4. Рекомендована література

Основна література

1. Міжнародна інформація: терміни і коментарі [Текст]: навч. посіб. / Є. А. Макаренко [та ін.]; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : Центр вільної преси, 2016. – 518 с.
2. Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність / В. М. Варенко. – К.: Талком, 2014. – 416 с.
3. Захарова В.І. Основи інформаційно-аналітичної діяльності / В.І. Захарова, Л.Я. Філіпова. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 336 с.
4. Муковський І.Т. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах: Навч. посіб. / Муковський І.Т., Міщенко А.Г., Шевченко М. М. – К.: Кондор, 2012. – 224 с.
5. Запорожець О.Ю. Міжнародна інформація. Конспект лекцій. – К.: Центр вільної преси, 2010. – 38 с.
6. Гондюл В.П. Вступ до спеціальності «Міжнародна інформація»: підручник / В.П. Гондюл, М.М. Рижков, О.М. Андреева. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. – 383 с.
7. Почепцов Г.Г. Інформаційна політика: Навч. посіб. для студентів ВНЗ, аспірантів, викладачів. - 2-ге вид., стер. / Почепцов Г.Г., Чукут С.А. –К., 2008. –663с.
8. Боднар І. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах. Навчальний посібник для самостійного вивчення курсу. – Л.: Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – 280 с.
9. Кудрявцева С.П., Колос В.В. Міжнародна інформація. Навчальний посібник - К.: Видавничий Дім «Слово», 2005. – 400 с.

Допоміжна література

1. Боришполець К.П. Методы политических исследований. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 221 с.
2. Макаренко Є.А. Міжнародні інформаційні відносини. – К.: Наша культура і наука, 2002.
3. Макаренко Є.А. Аналітика, експертиза, прогнозування: Монографія / Макаренко Є. А., Рижков М. М., Ожеван М. А. та ін. – К.: Наша культура і наука, 2003. – 614 с.
4. Вступ до інформаційної культури та інформаційного права [Текст]: монографія / Цимбалюк В.С., Брижко В.М., Калюжний Р.А, Швець М.Я. та ін. – К.: ІВА, 2003. – 240 с.

5. Галатенко, В.А. Стандарты информационной безопасности [Текст] / В.А. Галатенко. – М.: Интернет-университет информационных технологий, 2006. – 264 с.
6. Основи теорії міжнародних відносин. Словник: навч. посіб./ Гетьманчук, Л.О. Дорош, М.В. доровега, О.Я. Івасечко, У.В. Ільницька, О.В. Кукарцев та ін. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015 . – 340 с.
7. Семенов Б.М. Особенности информационно-аналитической работы государственных структур в области внешней политики. – М., 2003. – 314 с.
8. Почепцов Г.Г. Аналитика, разведка и политика: проблемы взаимодействия // Теория и практика управления. – 2004. – № 11. – С. 2-6.
9. Почепцов Г.Г. Особенности аналитики для решения стратегических задач // Теория и практика управления. – 2004. – № 9. – С. 2-5.
10. Почепцов Г.Г. Стратегическая разведка и стратегическое мышление // Теория и практика управления. – 2004. – № 1. – С. 18-25.
11. Харківський університет імені В.Н. Каразіна за 200 років. – Х., 2004. – 750 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. <http://www.kmu.gov.ua/> – Кабінет міністрів України. Інформація про уряд України, органи влади, новини.
2. www.mfa.gov.ua – Міністерство закордонних справ України.
3. www.usipr.kiev.ua – Український незалежний центр політичних досліджень.
4. www.kmv.gov.ua/divisions.asp – Київська міська державна адміністрація. Інформаційно-аналітичне управління.
5. www.un.kiev.ua – ООН в Україні.
6. www.osce.org – Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).
7. www.coe.kiev.ua – Рада Європи на Україні. Документи Ради Європи.
8. www.bc.kiev.ua – Британська Рада на Україні.
9. www.ria.com.ua – Портал українських газет.
10. www.press.org.ua – Портал українських газет.
11. uamedia.visti.net – Сервер української преси UaMedia.Visti.Net.
12. www.zerkalo-nedeli.com – Сайт міжнародного суспільно-політичного щотижневика «Дзеркало Тижня».
13. www.for-ua.com – Інтернет-газета «ForUm».
14. <http://www.dstu.gov.ua> – Держстандарт України.
15. <http://www.issi.kiev.ua/> – Український науково-дослідний інститут стандартизації, сертифікації та інформатики.

16. <http://www.stc.gov.ua/> – Держкомітет зв'язку та інформатизації України. Новини галузі, програми, проекти, законодавчі документи.
17. <http://www.ucrf.gov.ua> – Український державний центр радіочастот «Укрчастотнагляд».
18. <http://www.zik.com.ua> - Західна інформаційна корпорація.
19. <http://www.kmu.gov.ua> - Кабінет Міністрів України.
20. www.rada.gov.ua - Верховна Рада України.
21. <http://www.president.gov.ua> - Секретаріат (Адміністрація) Президента України.
22. <http://www.mfa.gov.ua> - Міністерство закордонних справ.
23. <http://www.razumkov.org.ua> - Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова.
24. <http://www.cvu.org.ua> - Комітет виборців України (КВУ).
25. <http://www.parlament.org.ua> - Лабораторія законодавчих ініціатив.
26. <http://www.usipr.kiev.ua> - Український незалежний центр політичних досліджень (УНЦПД).
27. <http://www.politik.org.ua> - Український центр політичного менеджменту.
28. <http://www.icps.com.ua/> - Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД).
29. <http://eu.prostir.ua> Центр політико-правових реформ.
30. <http://dif.org.ua/ua> - Фонд «Демократичні ініціативи».
31. <http://www.kipu.org.ua> - Київський інститут проблем управління імені Горшеніна.